نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
سال چهارم، شماره چهارم، زمستان ۹۹، صفحات ۵۳۲ تا ۵۳۹

پژوهشی

بررسی نیازسنجی فرهنگی دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان (تبریز)

عیسی برقی[۱*]، جواد قصاب‌زاده[۲]

چکیده

زمینه و هدف: موفقیت در برقراری یک ارتباط مؤثر و ساختارمند با دانشجویان، به شناسایی نیازهای مختلف آنـان بسـتگی دارد. هـدف پـژوهش، بررسی نیازهای فرهنگی دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان بود.

روش: پژوهش حاضر جامعه آماری ۵۴۴۲ نفر در سال تحصیلی ۹۵ تا ۹۶ بود که حجم نمونه، ۳۸۷ نفر(۳۳۵ دانشجو، ۶۶ هیئت علمی و ۵۲ کارمند) تعیین و نمونه‌گیری، به روش طبقه‌ای تصادفی انجام شد. ابزارتحقیق، پرسشنامه محقق ساخته شامل ۷۱ گویه با مقیـاس لیکـرت ۵ گزینـه‌ای و ۱۰ مؤلفه بود. ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۸۳محاسبه شد. داده‌ها با روش‌های آماری توصیفی و آزمون فریدمن با نرم‌افزار SPSS23، تحلیل شد.

یافته‌ها: از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان، نیازهای مذهبی، ملی، اجتماعی، سیاسی، هنری، ورزشی، هنری-آموزشـی، علمـی-آموزشی، نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان و نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام، نیازهای فرهنگی دانشجویان هستند.

نتیجه‌گیری: از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان، به ترتیب نیاز هنری، نیازهای معطوف به جلب توجه و احتـرام و نیـاز ملـی، در اولویت بودند.

کلید واژه‌ها: ارزیابی نیازها، دانشجویان، فرهنگ

مقدمه

موفقیت در برقراری یک ارتباط مؤثر و ساختارمند با دانشـجویان، بـه شناسایی نیازهای مختلف آنان بستگی دارد. مـی‌تـوان نیـاز را بـه عنـوان خواست و ترجیح، نوعی نقصان، عیب یا کمبود و در بیانی جامع‌تر، فاصـله موجود بین موقعیت کنونی و موقعیـت مطلـوب قلمـدادکرد(۱). در عمـل برنامه‌ریزی، نیازسنجی اولین و مهم‌ترین قدم است. نیازسـنجی عبـارت از تشخیص کاستی‌ها، خلأها و تعیین ضرورت‌ها براساس آن خلأها است(۲). ظهور و بروز الگوهای مختلف نیازسنجی برای محیط‌های آموزشی نشان از تأثیر فزاینده و متقابل تعامل دانشگاه با اجتماع دارد. زیرا چنان کـه ذکـر شد دانشگاه یک سیستم پویا است و در چارچوب مقررات خود بـا محـیط اجتماعی در تبادل درون‌داد و برون‌داد است که لاجرم پیامدهایی را بـرای خود دانشگاه و اجتماع به دنبال دارد. به بیان دیگر دانشگاه هم بر محـیط اجتماعی و فرهنگی تأثیر دارد و هم از فرهنگ و اجتماع متأثر مـی شـود. مهم‌ترین عاملی که سبب می‌شود نیازسنجی فرهنگـی دانشـگاه‌هـا جلـوه خاصی پیدا کنـد وظـایف عمـده آن در قبـال جامعـه اسـت. زیـرا بـرای سیستم‌های آموزشی لااقل از دیدگاه اجتماعی، انتقال فرهنگـی یـک امـر مؤکد است(۳).

سـاترلند و وودوارد (Sutherland & Woodward) اشـاره مـی‌کننـد کـه «فرهنگ شامل هر آن چیزی است که بتوانـد از منبعـی بـه منبـع دیگـر منتقل شود. یعنی همان میراث اجتماعی وکلیت جامعی که شـامل دیـن، دانش، هنر، اخلاقیات، قانون، فنون ابزارسازی و کاربرد آن هـا و روش فـرا رساندن آن‌ها بیان مـی‌شـود»(۴). در یـک نگـاه فرهنـگ را ادوارد تـایلور (Edward Taylor) (۱۸۳۲-۱۹۱۷)، مجموعه پیچیده‌ای از دانش‌ها، باورهـا، هنرها، قوانین، اخلاقیات، عادات و هرچـه کـه فـرد بـه عنـوان عضـوی از جامعه، از جامعه خویش فرا می‌گیرد تعریف می‌کند(۵). با توجه به اهمیت فرهنگ و نهادینه کردن آن در بین مردم و بـه ویـژه در بـین دانشـجویان است که شورای عالی انقلاب فرهنگی درکشور برای هدایت و جهت دهـی به فرهنگ عمومی و سیاست‌گذاری‌های کلان فرهنگی برای تعامـل و در صورت لزوم برای تقابل با فرهنـگ‌هـای دیگـر بـه وجـود آمـده اسـت. و مؤسسات آموزش عالی درکشور به بررسی جنبه‌های مختلف تأثیر فرهنگ بر اجتماع پرداخته‌اند.

از سویی، براساس شرایط فرهنگی کشور و بستر مناسبی که از طریق توجهات خاص رسانه‌ای به مسایل فرهنگی می‌شود، دانشـجویان بـه‌ویـژه نسـل جـوان، آمـاده پـذیرش و ارتقـای فرهنـگ متناسـب بـا ارزش‌هـا و

۱. * نویسنده مسئول: دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران
۲. کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان تبریز

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-02-20]

ایده‌آل‌های جامعه هستند. این استعداد، وظیفه مسئولان و برنامه‌ریزان مؤسسات آموزش عالی به ویژه دانشگاه‌ها را در توجه به نیازهای فرهنگی دانشجویان صد چندان می‌نماید تا ضمن توجه به نیازهای فرهنگی دانشجویان، زمینه درونی‌سازی ارزش‌های فرهنگی را با رویکردی فعال و جذاب فراهم کنند(۶). چرا که، اگر برنامه‌های تربیتی برخاسته از نیازهای مخاطب نباشد، درصد موفقیت کمتری دارد. بر همین اساس است که نیازسنجی فرایندی است اساسی که در ابتدای هر برنامه آموزشی انجام می‌پذیرد تا اهداف، محتوا، تجربیات یادگیری و ارزشیابی براساس نیازهای شناسایی شده صورت پذیرند. در پژوهش‌های مختلف به نیازهای مختلف فرهنگی دانشجویان اشاره شده است، در این پژوهش: نیازهای مذهبی، ملی، هنری-آموزشی، علمی-آموزشی، نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان و نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام مدنظر قرار گرفته‌اند که در ذیل به آن‌ها پرداخته شده است:

نیازهای مذهبی: نیاز مذهبی انسان از کارکردهای دین در زندگی آدمی ناشی می‌شود. زیرا گذشته از جوامع مدرن، جوامع بدوی نیز به نحوی با دین و ماوراءالطبیعه کنار آمده‌اند و برای باورهای غیرمادی خود چارچوبی عملی متصور شده‌اند. کارکردهای دین و مذهب یا مذاهب ناشی از آن، در دو عرصه فردی و اجتماعی قابل تبیین است. معرفت‌زایی یکی از این کارکردها است. به عنوان نمونه قرآن بر وجود علم و شناخت در انسان‌ها تأکید می‌کند اگر چه این علم اندک باشد. «و ما اوتیتم من العلم الا قلیلا»(قرآن کریم، سوره اسراء، آیات ۷۰، ۸۵). ازمهم‌ترین کارکردهای دین و مذهب در زندگی، کارکرد احساسی یا بهداشت روانی آن است(۷).

نیاز ملی: نیاز ملی وقتی پیش می‌آید که از «ما» بحث شود. این بحث همیشه با مسئله هویت ملی گره می‌خورد. در واقع نیاز ملی یک نیاز برای حفاظت یا توسعه مفهوم هویت ملی است. هویت ملی در حقیقت خطوطی است که مرز [فرهنگی] ما را با دیگران ترسیم می‌کند(۸). و هویت، فرایند پاسخگویی آگاهانه هر فرد به یک دسته سؤالات در مورد خودش می‌باشد؛ ازگذشته‌ها، که چه کسی بوده و چه کسی است، کجا بود، چه بود، چه هست و به چه قبیله، نژاد یا ملت تعلق دارد، منشا ابتدایی و اصلی‌اش کجاست و در تمدن جهان چه نقشی داشته است(۹).

نیاز اجتماعی: نیازی که فعالیت فرد را در راستای هدف معینی جهت می‌دهد و طی آن حق، تکلیف و عاطفه، به وسیله سیستم جذب می‌شود. در عصر حاضر نیز پیشرفت قابل ملاحظه علم و فناوری، نوع زندگی و سبک ارتباط مردم با یکدیگر را تحت تأثیر قرار داده است. با گسترش رسانه‌ها و فناوری اطلاعات، جوامع انسانی از حالت ساده به حالت پیچیده تغییر یافته‌اند(۱۰).

نیاز سیاسی: عبارت است از تأمین مصالح مردم و خدمت به مردم به دور از دروغ و فریبکاری با به‌کارگیری نیروها براساس لیاقت و شایستگی(۱۱). در بحث از نیازهای سیاسی دانشجویان باید همیشه جانب احتیاط را رعایت کرد. زیرا به رغم رشد فزاینده علوم، یک سنت قوی مطالعاتی درباره ارزیابی سیاست در ایران شکل نگرفته است. مباحث نظری و فنی ارزیابی عمدتاً به یک فصل یا کمتر در میان آثار ترجمه‌ای و تالیفی محدود شده‌اند(۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹).

نیازهای هنری: هنر و زیباشناسی از منظر حکمت، محسوس‌ترین جلوه هستی است و عشق موجودات به ذات باری‌تعالی به خاطر زیبایی ذات احدیت است. هر اثر هنری بر حسب ماهیت خود متضمن جمال و حاوی مسیری از کمال است(۲۰). بنابراین توجه به آثار و جلوه‌های متفاوت هنر در روح و جان دانشجو، شناخت نیازهای آنان و به روز کردن، رفع و هدایت آن‌ها هم برای جلوگیری از ظهور و گسترش هنر مخرب و عصیان‌پرور، و هم برای پرورش دانشجویان هنرمندی که رفاه، آرامش و تکامل جامعه بشری هدف آن است؛ قابل اغماض نیست. زیرا تقدس هنر در ذات آن نهفته است(۲۱)، و نقش هنرمند این است که آن احساسات و ادراکاتی را که از طریق سلوک در مرتبه‌ی خیال در نفس پاک او متمثل شده در مرحله آفرینش اثر هنری با زبان و بیان خاص هنرکه همان سبک و شکل و قالب هنری است در جهان خارج مجسم سازد(۲۰).

نیاز ورزشی: تربیت جسم و به عبارت دیگر ورزش، جزء ثابتی از تعلیم و تربیت در نظام‌های مختلف آموزشی است. این بخش به‌خصوص در دوره نوجوانی و جوانی از اهمیت بیشتری برخوردار است و برای ارتقای سطح کیفی و کمی برون‌دادهای نظام آموزشی به عنوان درون‌داد وارد سیستم می‌شود(۲۲). زیرا تربیت‌بدنی فرایندی آموزشی- تربیتی است که هدف آن بهبود بخشیدن به اجرا و رشد انسان از طریق فعالیت‌های جسمانی است که شامل کسب و پردازش مهارت‌های حرکتی، توسعه و نگهداری آمادگی جسمانی برای تندرستی و سلامت، کسب دانش علمی درباره فعالیت‌های جسمانی و تمرین توسعه تصور و ذهنیت مثبت از فعالیت‌های جسمانی به‌عنوان وسیله‌ای برای بهبود اجرا و عملکرد انسان است(۲۳).

نیازهای مربوط به حوزه علمی- آموزشی: این نیاز از جمله نیازهای غیرقابل اغماض دانشجویان است. زیرا می‌تواند با زمینه‌سازی تولید و تعمیق دانش، موجبات تداوم یادگیری و حضور فعال دانشجویان در عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را فراهم آورد. این هدف غایی مستلزم هماهنگی همه بخش‌های آموزش رسمی کشور به‌خصوص آموزش عالی است(۲۴). مسئله این است که آنچه به عنوان نیاز مطرح می‌شود؛ بتواند در چهارچوب یک نظام مترقی آموزشی، افزایش قدرت تفکر، استدلال و حل مسئله را در دانشجویان فارغ‌التحصیل رقم بزند و هدف غایی توسعه همه‌جانبه کشور از این طریق حاصل شود.

نیازهای مربوط به آزادی قلم و بیان: از آزادی‌های طبیعی بشر در دین حق آزادی بیان اوست. این حق در اعلامیه حقوق بشر و معاهدات

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-02-20]

بین‌المللی نیز به رسمیت شناخته شده است. این حق در ردیف آزادی‌های سیاسی مدنی حقوق بشر است و تعهدات دولت‌ها درباره این دسته از حقوق از جمله تعهدات به نتیجه است (Obligation of Result). به عنوان مثال ماده۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب سال ۱۹۴۸ چنین می‌گوید: «هرکس حق آزادی عقیده و بیان دارد و حق مزبور شامل آن است که از داشتن عقاید خود بیم و اضطرابی نداشته باشد و در کسب اطلاعات و افکار و در اخذ و انتشار آن با تمام وسایل ممکن و بدون ملاحظات مرزی، آزاد باشد.» روی این اصل و مطابق ماده ۹ قانون مدنی ایران، مقررات میثاق و تعهدنامه مذکور جزو قوانین کشور محسوب می‌شود و درکنار سایر قوانین قرار می‌گیرد(۲۵).

نیازهای حوزه معطوف به جلب توجه و احترام: این، نیاز مهم دیگری است که در دانشگاه‌ها باید برای رفع آن برنامه‌ریزی کرد. امر مهم توجه و احترام، پیرامون مسائل مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در دو سطح خرد وکلان صورت می‌گیرد(۲۶). تأمین نیازهای دانشجویان در حوزه نیازهای مربوط به جلب توجه و احترام، در حقیقت هدایت دانشجویان برای موفقیت در زندگی فردی، جمعی و تحصیلی است که در نهایت به پرورش فردی مفید برای اجتماع می انجامد.به بیان دیگر و بر اساس نظریه انتظار ارزش(۲۷، ۲۸، ۲۹)، رفتار بستگی به این دارد که افراد برای یک بازده خاص که ممکن است یک تقویت‌کننده مثل یک شغل باشد چقدر ارزش قائل‌اند؟ و انتظار آن‌ها برای دستیابی به آن بازده در نتیجه انجام رفتارهای مفروض چقدر است.

بصیری و همکاران، در پژوهشی برای شناسایی نیازهای فرهنگی، تربیتی و اجتماعی اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان استان اصفهان، به این نتایج دست یافته‌اند: در بخش کیفی مهم‌ترین نیازهای آموزشی چنین بیان شده است: ۱- نیازهای دینی با تأکید بر تعلیم و تربیت اسلامی. ۲- نیازهای اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی شامل چهار حیطه فرهنگی، اجتماعی، اخلاقی و سیاسی. در بخش کمی نیز میزان نیاز به آموزش در هر دو زمینه پیشنهادی بیشتر از سطح متوسط است. مهم‌ترین نیاز در زمینه فرهنگی مربوط به گویه «آگاهی از نقش استادان در ارتباط با حفظ، انتقال، اصلاح و بازآفرینی فرهنگ» و مهم‌ترین نیاز آنان در زمینه معارف دینی مربوط به گویه «توانایی کاربرد روش‌ها و دلالت‌های تربیتی موجود در قرآن و نهج البلاغه است(۳۰).

عصاره و همکاران(۳۵)، در تحقیقی با عنوان نیازسنجی فرهنگی- اجتماعی دانشجویان دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی؛ دریافتند نیازهای هشت‌گانه دانشجویان به ترتیب نیازهای ۱- اجتماعی ۲-نیازهای سیاسی ۳- نیازهای پژوهشی ۴- نیازهای مذهبی ۵- نیازهای آموزشی ۶- نیازهای ملی ۷- نیازهای ورزشی ۸- نیازهای هنری هستند. دانشجویان در این پژوهش، مهم‌ترین نیازهای خود را از بین نیازهای هشت‌گانه، نیاز اجتماعی دانسته‌اند(۳۱).

رضایی و رضایی، در پژوهشی با عنوان نیازهای فکری فرهنگی دانشجویان بسیجی دریافتند؛ برنامه‌ریزی ها در زمینه رفع نیازهای دینی موفق‌تر از سایر نیازها بوده است و به همین دلیل، بین وضعیت موجود و مورد انتظار نیازهای دینی، شکاف و فاصلهٔ کمتری وجود دارد و حاکی از رضایت نسبی از روند کنونی است. اما در خصوص سایر نیازها و به‌خصوص نیازهای صنفی، اجتماعی و فکری، برنامه‌ریزی‌ها از مناسبت کمتری برخوردار بوده و نتوانسته است به رفع مطلوب این نیازها کمک کند. بنابر این، برای رفع آن‌ها نیاز بیشتری به برنامه‌ریزی های نوین وجود دارد(۳۲).

نتایج پژوهش اسوک (Svec) حاکی از آن است که دانش فرهنگی، فرد یا سازمان را قادر به ذخیره‌ی منابع، بهبود شرایط زندگی و تحقق رسالت‌ها می‌سازد.

نتایج فاس و روس (Faas & Ross) (۲۰۱۲)، نیز نشان داد که بین محتوای فرهنگی برنامه‌های درسی تجربه شده و اجرا شده توافق و همگونی دیده نشده است و این نتیجه سؤال‌های زیادی را در راستای نیازهای ملی و فرهنگی نظام آموزشی برمی‌انگیزد.

براساس تحقیقات (۳۸؛ ۳۹؛ ۴۰؛ ۴۱؛ ۴۱؛ ۴۲)، توجه به نیازهای فرهنگی و اجتماعی و ارزش‌گذاری به فرهنگ‌های مختلف یک نیاز عمده فرهنگی است و دانش فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ارتباط و همبستگی زیادی با برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها دارد (۳۴، ۳۵، ۳۶).

سیکارت (Sikart) (۴۲) نشان داد پدیده جهانی شدن در ابعاد مختلف بر هویت ملی و فرهنگی اعضای هیئت علمی دانشگاه اثرگذار است و آموزش عالی باید به‌طور توام و مداوم نقش انتقال و بهسازی فرهنگی را ایفا کند(۳۷).

در یک جمع‌بندی کلی از پژوهش‌های مذکور می‌توان گفت که آموزش به‌تنهایی در دانشگاه معنا ندارد و روند آموزش در دانشگاه ها باید شامل آموزش فرهنگ نیز باشد. به‌علاوه آموزش عالی باید به طور توأم و مداوم نقش انتقال و بهسازی فرهنگی را ایفا کند تا زمینه کارآمدی و رشد همه‌جانبه را فراهم سازد. چرا که برنامه‌های درسی عنصر اساسی در رشد فرهنگی و اجتماعی دانش آموخته گان می‌باشد و این رشد فقط با توانمندسازی و پرورش متعادل و هماهنگ مربیان، دانش‌پروران و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها محقق می‌شود. با انجام یک پژوهش نیازسنجی فرهنگی و دانستن نیازهای فرهنگی اصلی و اساسی جامعه مورد بررسی، می‌توان کمک شایانی به بهره‌برداری حداکثر ظرفیت برنامه‌ریزی انجام شده فراهم کرد. همچنین می‌توان از نتایج نیازسنجی فرهنگی به عنوان یک اهرم کنترل اجتماعی و هدایت جامعه به سمت سوی مورد نظر در بعد فرهنگی، بهره برد. در واقع اگر نیازهای فرهنگی دانشجویان دانشگاه، به موقع و با دقت مورد شناسایی قرار گیرد، می‌توان با تأمین به موقع و مناسب نیازهای آنان، دانشجویان را در جهت اهداف فرهنگی معین شده در برنامه‌های فرهنگی هدایت کرد.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-02-20]

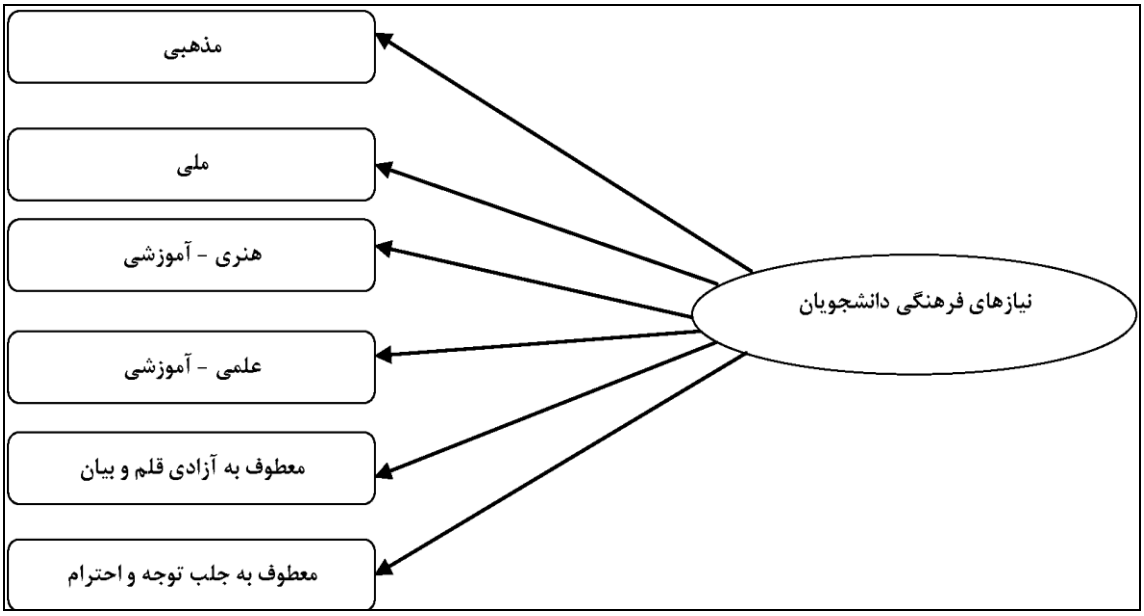

شکل ۱- **نیازهای فرهنگی دانشجویان**

بنابراین مطالعه حاضر با اهداف زیر انجام شد:

- اولویت‌های نیازهای فرهنگی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان کدامند؟
- نیازهای فرهنگی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان کدامند؟

روش‌شناسی

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری شامل تمامی دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان به تعداد ۵۴۴۲ نفر (۱۸۹۶ نفر دانشجوی پسر و ۳۵۴۶ نفر دانشجوی دختر)، اعضای هیئت علمی به تعداد ۲۵۸ نفر (۲۱۸ نفر استاد مرد و ۴۰ نفر استاد زن) و کارمندان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان به تعداد ۲۰۸ نفر (۱۵۶ نفر کارمند مرد و ۵۲ نفر کارمند زن) در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ است. نمونه‌گیری در این تحقیق، به صورت تصادفی و با روش طبقه‌ای انجام شده و حجم نمونه براساس جدول مورگان ۳۸۷ نفر (۳۳۵ نفر دانشجو، ۶۶ نفر هیئت علمی و ۵۲ نفر کارمند) تعیین شد.

ابتدا از پرسشنامه بازپاسخ و مرور منابع مربوطه برای شناسایی نیازهای فرهنگی دانشجویان استفاده شد. مراحل کار به این صورت انجام شدکه پرسشنامه باز پاسخ تهیه و برای شناسایی نیازهای فرهنگی دانشجویان بین اعضاء نمونه تحقیق توزیع و پس از مدت دو هفته، پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شد و براساس نتایج به دست آمده از پرسشنامه بازپاسخ و نیز مرور منابع مربوطه، فهرستی از نیازهای فرهنگی دانشجویان شامل مؤلفه‌های نیاز مذهبی، نیاز ملی، نیاز اجتماعی، نیاز سیاسی، نیاز هنری، نیاز ورزشی، نیازهای هنری- آموزشی، نیازهای علمی-آموزشی، نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان، نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام تهیه شد و براساس این فهرست، پرسشنامه اولیه شامل ۷۹ گویه تهیه شد. در ادامه براساس نظر استادان، ۸ مورد از گویه‌ها نامربوط تشخیص داده شده و از فهرست حذف شد. پرسشنامه نهایی شامل دو بخش بود. بخش اول شامل اطلاعات دموگرافیک و بخش دوم پرسشنامه، شامل ۷۱ گویه با مقیاس لیکرت (به ترتیب از خیلی زیاد با امتیاز ۵، زیاد با امتیاز ۴، متوسط با امتیاز ۳، کم با امتیاز ۲ و خیلی کم با امتیاز ۱) و

جدول ۱- **پایایی درونی پرسشنامه براساس آلفای کرونباخ**

عامل‌ها	ضریب آلفای کرونباخ
نیاز مذهبی	۰/۷۳
نیاز ملی	۰/۷۱
نیاز اجتماعی	۰/۶۹
نیاز سیاسی	۰/۷۴
نیاز هنری	۰/۷۱
نیاز ورزشی	۰/۷۲
نیازهای هنری – آموزشی	۰/۶۸
نیازهای علمی – آموزشی	۰/۷۳
نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان	۰/۷۲
نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام	۰/۷۱
کل پرسشنامه	۰/۷۷

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-02-20]

جدول ۲- اولویت‌بندی نیازهای فرهنگی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان

دانشجویان			اعضای هیئت علمی			کارمندان		
نوع نیاز	میانگین رتبه	رتبه	نوع نیاز	میانگین رتبه	رتبه	نوع نیاز	میانگین رتبه	رتبه
هنری	۷/۹۶	۱	جلب توجه و احترام	۸/۶۰	۱	ملی	۸/۴۷	۱
ملی	۷/۶۹	۲	ملی	۷/۹۸	۲	هنری	۸/۳۵	۲
علمی – آموزشی	۶/۶۱	۳	سیاسی	۷/۶۱	۳	ورزشی	۷/۹۲	۳
جلب توجه و احترام	۶/۵۹	۴	علمی – آموزشی	۶/۶۷	۴	مذهبی	۶/۸۲	۴
ورزشی	۵/۴۱	۵	هنری	۵/۵۰	۵	جلب توجه و احترام	۵/۶۶	۵
آزادی قلم و بیان	۵/۲۴	۶	مذهبی	۵/۳۷	۶	علمی – آموزشی	۵/۲۲	۶
سیاسی	۴/۶۴	۷	آزادی قلم و بیان	۴/۶۴	۷	اجتماعی	۳/۹۴	۷
هنری – آموزشی	۴/۵۹	۸	ورزشی	۴/۶۱	۸	هنری – آموزشی	۳/۳۳	۸
مذهبی	۳/۸۸	۹	اجتماعی	۲/۲۹	۹	سیاسی	۲/۷۳	۹
اجتماعی	۲/۳۹	۱۰	هنری – آموزشی	۱/۷۳	۱۰	آزادی قلم و بیان	۲/۵۶	۱۰

جدول۳- آزمون آماره فریدمن برای بررسی معناداری آماری رتبه‌بندی از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان

	خی دو	درجه آزادی	حجم نمونه	سطح معنی‌داری
دانشجویان	۱۰۴۶/۳۵	۹	۳۳۵	۰/۰۰۱
اعضای هیئت علمی	۳۵۲/۲۲	۹	۶۶	۰/۰۰۱
کارمندان	۲۷۹/۶۵	۹	۵۲	۰/۰۰۱

۱۰ مؤلفه بود. روایی پرسشنامه براساس نظر ۵ نفر از استادان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، مورد تأیید قرار گرفت. پایایی درونی پرسشنامه نهایی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷۷ محاسبه شد. پایایی درونی عامل‌های پرسشنامه نیز در جدول ۱ آمده است.

یافته‌ها

برای تعیین اولویت‌های نیازهای فرهنگی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان از آزمون فریدمن استفاده شد.

جدول۲؛ نتایج آزمون فریدمن را برای بررسی اولویت‌بندی نیازهای فرهنگی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان، نشان می‌دهد. همانگونه که مشاهده می‌شود، از دیدگاه دانشجویان به ترتیب، نیاز هنری، نیاز ملی، نیازهای علمی-آموزشی، نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام، نیاز ورزشی، نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان، نیاز سیاسی، نیازهای هنری-آموزشی، نیاز مذهبی و نیاز اجتماعی، از دیدگاه اعضای هیئت علمی به ترتیب، نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام، نیاز ملی، نیاز سیاسی، نیازهای علمی-آموزشی، نیاز هنری، نیاز مذهبی، نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان، نیاز ورزشی، نیاز اجتماعی، و نیازهای هنری-آموزشی و از دیدگاه کارمندان به ترتیب، نیاز ملی، نیاز هنری، نیاز ورزشی، نیاز مذهبی ، نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام، نیازهای علمی-آموزشی، نیاز اجتماعی، نیازهای هنری-آموزشی، نیاز سیاسی، و نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان در اولویت قرار دارد.

جدول۳؛ نتایج معناداری آزمون فریدمن برای بررسی اولویت‌بندی نیازهای فرهنگی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان نشان می‌دهد. همانگونه که مشاهده می‌شود، این آزمون برای همه گروه‌ها از لحاظ آماری معنادار است. لذا ترتیب نیازهای فرهنگی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان، مورد تأیید قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف شناسایی نیازهای فرهنگی دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان انجام شد. برای نیل به این هدف، دو سؤال پژوهشی ۱- نیازهای فرهنگی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان کدامند؟ و ۲- اولویت‌های نیازهای فرهنگی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان کدامند؟ مورد بررسی قرار گرفت. برای بررسی سوال پژوهشی ۱، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان، نیازهای مذهبی، ملی، اجتماعی، سیاسی، هنری، ورزشی، هنری-آموزشی، علمی-آموزشی، نیازهای معطوف به

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-02-20]

آزادی قلم و بیان و نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام به عنوان نیازهای فرهنگی دانشجویان شناخته شده‌اند که با یافته‌های نیازی و گنجی (۱۳۹۲)، عصاره، حسینی بیدخت و محمدی (۱۳۹۰) بصیری و همکاران (۱۳۹۴) هم‌سو بودند (۵، ۳۰، ۳۱).

برای بررسی و اولویت‌بندی سوال۲ از آزمون فریدمن استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد از دیدگاه دانشجویان به ترتیب، نیاز هنری، نیاز ملی، نیازهای علمی-آموزشی، نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام، نیاز ورزشی، نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان، نیاز سیاسی، نیازهای هنری-آموزشی، نیاز مذهبی و نیاز اجتماعی، از دیدگاه اعضای هیئت علمی به ترتیب، نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام، نیاز ملی، نیاز سیاسی، نیازهای علمی-آموزشی ، نیاز هنری، نیاز مذهبی، نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان، نیاز ورزشی، نیاز اجتماعی، و نیازهای هنری-آموزشی و از دیدگاه کارمندان به ترتیب، نیاز ملی، نیاز هنری، نیاز ورزشی، نیاز مذهبی ، نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام، نیازهای علمی-آموزشی، نیاز اجتماعی، نیازهای هنری-آموزشی، نیاز سیاسی، و نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان در اولویت قرار دارد.

درتبیین نتایج به دست آمده در مورد اولویت‌های نیازهای فرهنگی دانشجویان از منظر خود دانشجویان، می‌توان گفت: نیازهای مربوط به حوزه‌های جلب توجه و احترام، نیازهای ملی، نیازهای سیاسی و علمی-آموزشی، جزو نیازهای اساسی دردانشگاه است. به عبارت دیگر، دانشجویان احساس می‌کنند مجموعه مدیریتی، برنامه‌ریزی و اعضای هیئت علمی، باید در طراحی، تدوین و اجرای برنامه های مختلف آموزشی-فرهنگی خود، برای دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه، به چهار نیاز مذکور اهتمام خاصی بدهند. زیرا توجه به دانشجو به عنوان قشر روشنفکر جامعه، سبب تقویت اعتماد به نفس در او خواهد بود و در نتیجه آن ارج و قرب خود را نزد خبرگان جامعه که همانا اساتید معزز دانشگاه هستند؛ درمی‌یابند.

از سوی دیگر قرار گرفتن نیاز ملی در رتبه دوم اولویت بندی نیازها، به عنوان یک نیاز مهم، شاید به این علت باشد که فعالیت‌های دانشجویان از قومیت‌ها و فرهنگ‌های مختلف در عرصه‌های گوناگون فرهنگی دانشگاه، آن هم به صورت غیرمتمرکز؛ فقط قادر به پوشش قشر خاصی از جامعه دانشگاهی خواهد بود. از این رو لازم است برنامه های متمرکز فرهنگی در دانشگاه با محوریت نیازهای ملی و با حضور دانشجویان مختلف از کنندگان فرهنگ‌های مختلف کشور در رأس برنامه‌های فرهنگی دانشگاه قرار گیرد. ضمن آن که توجه به نیازهای سیاسی به عنوان یکی از نیازهای اساسی از مجموعه نیازهای فرهنگی دانشجویان، حکایت از علاقه بیشتر دانشجویان به حضور مستمر فعالان سیاسی برای تعیین جهت فعالیت‌های سیاسی آتی خود به عنوان عضوی فعال از جامعه دارد.

قرار گرفتن نیازهای هنری-آموزشی در رتبه آخر اولویت‌بندی نیازها، شاید به این سبب باشد که احتمالاً کلاس‌های آموزشی متفاوتی همچون آموزش موسیقی، نقاشی، تئاتر و سایر رشته‌های مختلف هنری در دانشگاه وجود دارد و از این حیث دانشجویان قادر به رفع قسمت بیشتری از نیازهای هنری-آموزشی خود هستند.

در تبیین نتایج تعیین اولویت‌های نیازهای فرهنگی دانشجویان از نظر اعضای هیئت علمی و قرار گرفتن نیازهای مربوط به جلب توجه و احترام، نیازهای ملی، نیازهای سیاسی و علمی-آموزشی؛ می توان چنین اظهار داشت: از نگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه، باید به دانشجویان توجه بیشتری شود و برقراری ارتباط با آن‌ها بیشتر از وضعیت موجود، باید بر اساس احترام به شخصیت دانشجو انجام پذیرد.

از سوی دیگر، اعضای هیئت علمی دانشگاه معتقدند نیازهای ملی از مجموعه نیازهای فرهنگی دانشجویان در دانشگاه، نیاز به توجه بیشتری دارد و مسئولان امر باید در برنامه‌ریزی‌های آتی خود، رفع این نیازها را در اولویت برنامه‌های فرهنگی خود قرار دهند.

همچنین اعضای هیئت علمی دانشگاه، فضای سیاسی موجود در دانشگاه را برای رشد بینش سیاسی دانشجویان کافی ندانسته‌اند؛ چرا که این نیاز را هم در جرگه نیازهای اساسی و اولویت دار دانشجویان دانشگاه قرار داده‌اند. همچنین نیازهای علمی-آموزشی نیز از جمله نیازهای اساسی مورد نیاز دانشجویان هستند که اعضای هیئت علمی دانشگاه بر لزوم توجه به آن‌ها به صورت امری اولویت دار، تأکید کرده‌اند.

در تبیین نتایج تعیین اولویت نیازهای فرهنگی دانشجویان از سوی کارکنان دانشگاه، و با مشاهده ترتیب رتبه‌بندی نیازهای فرهنگی دانشجویان براساس آزمون فریدمن، می‌توان گفت: دانشگاه باید در برنامه‌ریزی های فرهنگی خود، برآورده ساختن نیازهای ملی، هنری، ورزشی و مذهبی را در اولویت قرار دهد. زیرا رفع نیازهای مذهبی براساس تأثیراتی که در روح و جسم افراد می‌گذارند؛ سبب تعادل شخصیت آدمی شده و رسالت حقیقی انسان، که همان جانشینی و بندگی خداوند بر روی زمین است، با توانمندی‌ها و محدودیت‌های جسمیش گره می‌خورد(۲). به همین منوال هنرهای زیبا از جمله شعر، موسیقی، رقص، نقاشی، مجسمه‌سازی، معماری و غیره در هر دو شکل زمین و آسمانی آن، قادر است انسان را از کثرت متوجه وحدت کند(۲۳)، بر این اساس هم متقن‌ترین سند آسمانی، قرآن کریم، اطمینان و آرامش انسان را در یاد خدا می‌داند(۳۸). در چنین شرایطی است که رفع سه نیاز اساسی مذهبی، هنری و ورزشی قادر به پرورش انسان متعادلی خواهد شد و این فرد متعادل به دور از هر گونه تعلق خرد و حقیر و برعکس با داشتن وابستگی به عناصر تشکیل دهنده ملی، برای منافع ملی تلاش خواهد کرد. در حقیقت نیاز ملی ممکن است براساس انتخاب و نظر کارکنان دانشگاه در گرو دستیابی به سه نیاز مذکور باشد.

از سوی دیگر کارکنان دانشگاه نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان را در رتبه آخر قرار داده‌اند این انتخاب احتمالاً به دلیل انتشار مجلات مختلف و طرح مسائل مختلف فکری، علمی، هنری،

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-02-20]

ادبی و تاریخی در مجلات دانشجویی و گروه‌های متفاوت علمی دانشکده‌های دانشگاه است. به عبارت بهتر این نیاز به صورت مطلوب در دانشگاه برآورده می‌شود. بنابراین نتایج این پژوهش نشان دادکه از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارمندان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، نیازهای مذهبی، ملی، اجتماعی، سیاسی، هنری، ورزشی، هنری-آموزشی، علمی-آموزشی، نیازهای معطوف به آزادی قلم و بیان و نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام به عنوان نیازهای فرهنگی دانشجویان شناخته شده‌اند. همچنین، از دیدگاه دانشجویان، نیاز هنری، از دیدگاه اعضای هیئت علمی، نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام و از دیدگاه کارمندان، نیاز ملی، در اولویت نیازهای فرهنگی دانشجویان، قرار دارند.

نتیجه

براساس نتایج پژوهش، می‌توان گفت که دانشجویان دارای نیازهای فرهنگی متنوعی هستند و لزوم برنامه‌ریزی مناسب برای پاسخگویی به این نیازها، امری ضروری به نظر می‌رسد. بر این اساس پیشنهاد می‌شود تا نیازهای ده‌گانه مشخص شده در این پژوهش در برنامه‌ریزی‌های دانشگاه‌ها درخصوص مسائل فرهنگی، مورد توجه قرار گرفته و جنبه‌های مختلف آن در نظر گرفته شود.

تقدیر و تشکر

این مقاله حاصل طرح مصوب معاونت پژوهشی و با حمایت مالی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان انجام شده است بدین‌وسیله از همکاری و مساعدت دانشگاه به‌خصوص معاونت محترم پژوهشی تقدیر و تشکر می‌شود.

Original

Cultural Needs Asssessment of Students at Shahid Madani University of Azerbaijan (Tabriz)

Isa Barghi[1*], Javad Qassabzadeh[2]

Abstract

Background: Success in establishing an effective and consistent relationship with students depends on their different needs. The purpose of this study was to investigate the needs of cultural students of Shahid Madani University of Azerbaijan.

Methods: The present study was a statistical population of 5442 people in the academic year of 1995-96, in which the sample size was 387 people (335 students, 66 faculty and 52 staff) and sampling was done by stratified random sampling method. The research instrument was a researcher-made questionnaire consisting of 71 items with 5-point Likert scale and 10 components. Cronbach's alpha coefficient was calculated to be 0.83. Data were analyzed by descriptive statistical methods and Friedman test with SPSS23 software.

Results: From the perspective of students, faculty members and staff, religious, national, social, political, artistic, sports, art-educational, scientific-educational needs, needs for freedom of speech and expression and needs for attention and respect Are the cultural needs of students.

Conclusion: From the perspective of students, faculty members and staff, artistic needs, needs focused on attracting attention and respect, and national needs, respectively, were prioritized.

Keywords: Culture, Needs Assessment, Students

منابع

1. Fathi Vajargah K. Curriculum planning. Tehran: Iran Zamin; 2013. [In Persian]
2. Maleki H. Curriculum development practic guide. Mashhad: Payam Andishe; 2014. [In Persian]
3. Miller J. The educational spectrum: orientations to curriculum. Translated by M. Mehrmohammadi. Tehran: SAMT; 2013. [In Persian]
4. Askarian M. The Conceptualization of Organization Culture. Police Organizational Development 2010; 6(24): 101-124. [In Persian]
5. Niazi M, Ganji M. Cultural Assessment and Pattern Prioritization among Kashan Peoples. Quarterly Journal of Socio - Cultural Development Studies 2013; 2(1) : 37-70. [In Persian]
6. Kolahdozi S. Evaluation of the Quality of Physical Education Curriculum (Exercise Physiology) in The Master's Degree From the Viewpoint of Students. Master degree thesis, Tabriz: Azarbaijan Shahid Madani University; 2016. [In Persian]
7. Ghadrdan Gharamaleki MH. A Reflection Upon The Function Of Religion. Wisdom and Philosophy 2009; 1(1): 7-33. [In Persian]
8. Zahed S. National identity of Iranians. Rahbord Tousee 2005; 1(4): 129. [In Persian]
9. Bavand D. Iranian Identity and Challenges Throughout History. Economic-Political Information 1998; 12(129,130): 20-31. [In Persian]
10. Esmaili R., Rabii K. An assessment of the socio-cultural needs of high-school girls in Isfahan. Women's Strategic Studies 2008; 11(41): 97-134. [In Persian]

1. * Corresponding Author: Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Madani University of Azerbaijan, Tabriz, Iran
2. Master of Curriculum Planning, Shahid Madani University of Azerbaijan, Tabriz, Iran.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-02-20]

11. Masoudi J, Sadati Zadeh S. Relationship of Moral and Politics. Ethics in science and Technology 2016; 10 (3): 19-28. [In Persian]
12. Howlett M, Ramesh M, Anthony P. Studying public policy : policy cycles and policy subsystems. Translated by A. Monavvarian, E. Golshan. Tehran: Governmental Management Training Center; 2001. [In Persian]
13. Mirmohammadi M. Freedom of Speech in Religious Teachings and Human Rights. Ravaqe Andisheh 2005; 44: 94-113. [In Persian]
14. Vahid M. Public Policy. Tehran: Mizan; 2009. [In Persian]
15. Alvani M, Sharifzadeh F. Public Policy Making Process. Tehran: Allameh Tabataba'i University; 2011. [In Persian]
16. Atkinson JW, Raynor JO. Personality, motivation, and achievement. Washington, DC: Hemisphere; 1978.
17. Ashtrian K. Introduction to Cultural Policy . Tehran: Sociologists Publications, 2011. [In Persian]
18. Alvani M. Public Policy-Making. Tehran: SAMT; 2006. [In Persian]
19. Faas D, Ross W. Curricula in Irish schools Identity, diversity and citizenship: A critical analysis of textbooks and curricula in Irish schools. Int Sociol 2012; 27: 574-591.
20. Motahati Elhami M. Art, Irfan, Music. Honar--Ha-Ye-Ziba:Honar-Ha-Ye-Namayeshi Va Mosighi 2003; 15: 96-105. [In Persian]
21. Hajian F. Art and Wisdom. Pazhouhesh Dini 2012; 24: 129-146. [In Persian]
22. Ramezaninejad R, Nikoei A, Daneshmandi H, Bidariyan A, Bahramipoor B. Study of Quantitative Condition and Application of Sport Equipment and Fields in Ancient Iran. Journal of Sport Management 2011; 3(11): 139-164. [In Persian]
23. Wuest D, Bucher CA. Foundations of physical education and sport. Translated by A. Azad. Tehran: Danesh Afrouz; 2002. [In Persian]
24. Kamali Zarch M, Zare H, Alavi Langeroudi S. Effectiveness of critical thinking training on epistemological beliefs of students. Social Cognition 2013; 1(2): 14-31. [In Persian]
25. Bartram B. The Sociocultural Needs of International Students in Higher Education: A Comparison of Staff and Student Views. J Stud Int Educ. 2007; 11(2): 205-214.
26. Pourafkari N, Mohammadyarzadeh S. The Role of Culturalization of Respecting Public Opinion on Social Development. Journal of Iranian Social Development Studies 2013; 5(4): 115-120. [In Persian]
27. Atkinson JW, Birch D. Introduction to motivation. 2nd ed. New York: D. Van Nostrand; 1978.
28. Atkinson JW, Feather NT. A theory of achievement motivation. New York: Wiley; 1966.
29. Atkinson JW, Raynor JO. Motivation and achievement. Washington, DC: Hemisphere; 1974.
30. Basiri B, Nasr A., Mirshah Jafari E., Mehrmohammadi M. Need Analysis and Explanation of Cultural, Educational and Social Needs of Faculty Members of Farhangiyan University (In Accordance with the objectives set by Fundamental Educational Development Document. Religion & Communication 2014; 21(46): 71-104. [In Persian]
31. Lee Kuang Wu. A Comparative Analysis of Foreign Student Needs in Taiwan. The Rhetorical Art of Repetition and Balance 2004: 19-44.
32. Rezaie AM, Rezaie NM. The Cultural and Intellectual Needs of Basij Students. Basij Strategic Studies 2011; 14(52): 149-182. [In Persian]
33. JSI Research & Training Institute. Waquoit Bay National Estuarine Research Reserve Cultural Need Assessment Final Report. 2008. Available at: https://publications.jsi.com/JSIInternet/Inc/Common/_download_pub.cfm?id=10261&lid=3
34. Reyhner WS, Lockard GL, editors. Honoring Our Heritage: Culturally Appropriate Approaches for Teaching Indigenous Students. Flagstaff, AZ: Northern Arizona University; 2008.
35. Rivelli S. Citizenship education at high school A comparative study between Bolzano and Padova (Italy). Free University of Bolzano-Bozen- Faculty of education, Viale Ratisbona 16, Bressanone 39042. Procedia Soc Behav Sci 2010; 2: 4200-4207.
36. Schunk Dale H. Learning Theories An Educational Perspective, 6en, publishing as Allyn & Bacon. Sowell, E. W. Curriculum: An Integrative Introduction. Hoboken, New Jersey: Prentice Hall; 1997.
37. Sikart L. Effect of Globalization on national Identity: Conflicting Agendas and Understanding. The Alberta Journal of Education 2008; 53(3): 248-258.
38. Emami Meibodi R. Policy Evaluation: Conceptual Chaos. Public Policy 2015; 1(3): 9-28. [In Persian]

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-02-20]